

Potajemne nagranie na taśmę jako dowód w postępowaniu cywilnym

MICHAŁ KRAKOWIAK

W niniejszym artykule Autor przedstawia zagadnienia związane z potajemnym nagraniem na taśmę, jako dowodem nielegalnym w postępowaniu cywilnym, m.in. kwestie dotyczące prawa człowieka do ochrony życia prywatnego oraz tajemnicy rozmowy w prawie krajowym i orzecznictwie ETPC. Autor swe rozważania prowadzi na tle wyroku Sądu Najwyższego z 25.4.2003 r.¹, przedstawiając jednocześnie swoją krytyczną opinię co do stanowiska SN wyrażonego we wspomnianym wyroku.

Zagadnienia wstępne

Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie zawierają regulacji związanej z dopuszczalnością prezentowania przez strony w toku postępowania dowodowego, dowodów uzyskanych w sposób sprzeczny z prawem. Należy wskazać, iż dowód nielegalny, to taki, który pozostaje w dyspozycji strony na skutek działania jej lub innej osoby, naruszającego przepisy prawa materialnego, prawa postępowania cywilnego, bądź zasady współżycia społecznego².

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do wyroku z 25.4.2003 r. podjął zagadnienie dopuszczalności przedstawiania przez stronę postępowania materiału dowodowego uzyskanego w sposób bezprawny. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego w procesie o rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, w zakresie wykazania winy rozkładu pożycia małżeńskiego może służyć także nagranie magnetofonowe rozmów prowadzonych przez strony, nawet jeżeli tych nagrań dokonywano bez wiedzy jednej z nich.

W stanie faktycznym rozpatrywanej przez Sąd Najwyższy sprawy, powód wykorzystał w procesie o rozwód nagrane w tajemnicy przed pozwaną, prowadzone z nią rozmowy telefoniczne. Na podstawie takiego, dopuszczonego w sprawie dowodu, zarówno sąd I jak i II instancji ustalił, iż do rozkładu pożycia małżeńskiego doszło z winy obojga małżonków. Wykorzystując nagrane na taśmę rozmowy telefoniczne, sądy ustaliły fakt nadużywania przez pozwaną alkoholu oraz wulgarnego odnoszenia się do współmałżonka.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do wyroku, odnosząc się do zarzutu skarżącej, iż sądy dopuściły się naruszenia art. 231 i 233 KPC poprzez dopuszczenie dowodu uzyskanego w sposób bezprawny, czyli bez wiedzy i wyrażonej zgody osoby rejestrowanej na taśmie, przyzwolił na wykorzystywanie w postępowaniu w sprawie o rozwód, tak uzyskanych dowodów.

Powyższy, dyskusyjny pogląd Sądu Najwyższego, należy poddać negatywnej ocenie, jednoznacznie odmawiając przyznania mocy, dowodom zebranych przez strony w sposób nielegalny - tak jak w niniejszej sprawie kasety z potajemnie nagrajnymi rozmowami telefonicznymi, albo inne - np.: wykonane z ukrycia zdjęcia, wykradzione z mieszkania dokumenty.

Przedstawione stanowisko Sądu Najwyższego, w sposób precedensowy, a zarazem niebezpieczny otwiera drogę do licznych nadużyć i działania sądów, jako organów swoiście „legalizujących” bezprawne postępowanie stron.

¹ Wyrok SN z 25.4.2003 r., IV CKN 94/01.

² A. Laskowska dokonała rozróżnienia pomiędzy „dowodem uzyskanym w sposób sprzeczny z prawem” a „dowodem niedopuszczalnym”. Według autorki drugie z pojęć jest szersze i obejmuje swoim zakresem zarówno dowód uzyskany sprzecznie z prawem oraz dowód naruszający zasady współżycia społecznego, normy etyczne, A. Laskowska, Dowody w postępowaniu cywilnym uzyskane w sposób sprzeczny z prawem, PiP Nr 12/2003, s. 89. Moim zdaniem, należy posługiwać się jednolitym pojęciem „dowodu nielegalnego” („dowodu bezprawnego”), które to pojęcie swoim zakresem obejmuje zarówno dowód zebrany z naruszeniem prawa, jak i zasad współżycia społecznego (dobrych obyczajów).

Prawo człowieka do ochrony życia prywatnego oraz tajemnicy rozmowy w prawie krajowym i orzecznictwie ETPC

Wartościami konstytucyjnie chronionymi są m.in. prawo do ochrony życia prywatnego, rodzinnego, czci, dobrego imienia, wolność jednostki oraz ochrona tajemnicy komunikowania się. Należy podkreślić, iż zagwarantowane konstytucyjnie prawo komunikowania się obejmuje różne formy komunikacji między ludźmi, a dotyczy także tajemnicy rozmowy. Zgodnie z art. 49 Konstytucji³, ograniczenie dwóch ostatnich wskazanych praw może nastąpić jedynie w przypadkach i w sposób określony w ustawie (np.: przepis art. 19 ust. 1 w zw. z ust. 6 ustawy o Policji - sąd okręgowy, na pisemny wniosek właściwych podmiotów może zarządzić kontrolę operacyjną, która polega m.in. na kontrolowaniu treści korespondencji, stosowaniu środków technicznych umożliwiających uzyskiwanie w sposób niejawni dowodów oraz ich utrwalanie, a w szczególności treści rozmów telefonicznych i innych informacji przekazywanych za pomocą sieci telekomunikacyjnych)⁴. Konstytucja wprowadza także ochronę nienaruszalności mieszkania (art. 50).

W orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazuje się, iż „**życie prywatne**” obywatela, jako sfera interakcji pomiędzy jednostką a innymi ludźmi, jest pojęciem tak szerokim, iż nie może być wyczerpująco zdefiniowane. Do sfery osobistej każdego człowieka chronionej na mocy art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁵ należą m.in. imię, orientacja seksualna, prawo do tożsamości i osobistego rozwoju, prawo do tworzenia i budowania więzi z innymi ludźmi i światem zewnętrznym. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznaje, iż ingerencja w życie prywatne osoby ma miejsce także w przypadku monitoringu zachowań jednostki w miejscu publicznym poprzez korzystanie ze sprzętu fotograficznego, jeśli następuje systematyczne lub ciągle zapisywanie tak uzyskanych danych⁶.

Fundamentalne prawo każdego obywatela do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 Konwencji) powinno być także rozpatrywane w aspekcie **legalności sposobu uzyskania materiału dowodowego przez strony postępowania**. Przepis art. 6 Konwencji nie wskazuje żadnych zasad dotyczących dopuszczalności dowodów, co jest przede wszystkim regulowane normami prawa krajowego. Europejski Trybunał Praw Człowieka przyjmuje, iż do jego zadań nie należy rozstrzyganie, co do zasady, czy dany rodzaj materiału dowodowego jest dopuszczalny, np.: dowody uzyskane w sposób sprzeczny z prawem, a jedynie ustalenie czy postępowanie sądowe, włącznie ze sposobami uzyskania materiału dowodowego było rzetelne⁷.

Dopuszczenie przez sąd krajowy w postępowaniu cywilnym dowodu uzyskanego przez stronę w sposób naruszający podstawowe prawa człowieka, m.in. prawo do prywatności, prawo do tajemnicy korespondencji, wyboru rozmówcy i treści rozmowy, skutkuje postawieniem zarzutu naruszenia art. 6 Konwencji, tj. prawa do rzetelnego procesu sądowego.

Na płaszczyźnie stosunków cywilnoprawnych realizacja praw i wolności jednostki następuje zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego (art. 23-24, 448 KC)⁸.

W literaturze wskazuje się, iż dobra osobiste to wartości niemajątkowe uznane powszechnie w danym społeczeństwie, a związane z osobowością człowieka⁹. Kodeks cywilny wśród przykładowo wymienionych dóbr osobistych, które pozostają pod ochroną prawa cywilnego, wskazuje wizerunek, nietykalność mieszkania, tajemnicę korespondencji, cześć (art. 23 KC). Do kategorii dóbr osobistych wyraźnie niewymienionych w ustawie, które także objęte są ochroną cywilnoprawną, zalicza się życie prywatne człowieka. Naruszenie prawa do prywatności

³ Patrz: *A. Lach*, Gromadzenie dowodów elektronicznych po nowelizacji kodeksu postępowania karnego, Prok. i Pr. Nr 10/2003, s. 16.

⁴ Ustawa z 6.4.1990 r. o Policji (t. jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 7, poz. 58 ze zm.).

⁵ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.); dalej jako: Konwencja.

⁶ Wyrok ETPC z 17.7.2003 r.; wyrok ETPC z 25.9.2001 r.

⁷ Wyrok ETPC z 25.9.2001 r., teza 9.

⁸ Ustawa z 23.4.1964 r. - Kodeks cywilny, (Dz.U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 ze zm.).

⁹ *A. Szpunar*, Ochrona dóbr osobistych, Warszawa 1979, s. 104; patrz także: *M. Pazdan* [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, pod red. *K. Pietrzykowskiego*, t. I, Warszawa 2004, s. 83-93.

może nastąpić m.in. poprzez podsłuchiwanie rozmów telefonicznych, bezprawne nagrywanie wypowiedzi na taśmę magnetofonową, czy też śledzenie innej osoby¹⁰.

Przepis art. 24 KC wprowadza środki ochrony prawnej przysługujące przed bezprawnym zagrożeniem lub naruszeniem dobra osobistego, odrywając odpowiedzialność sprawcy od przesłanki winy. Powołany przepis ustanawia, z korzyścią dla pokrzywdzonego w zakresie rozkładu ciężaru dowodowego, ogólne domniemanie bezprawności naruszenia każdego dobra osobistego. Przesłanka bezprawności wystąpi w przypadku działania sprzecznego z normami prawnymi lub zasadami współżycia społecznego (dobrymi obyczajami)¹¹.

Zdaniem *A. Szpunara*, każde naruszenie dobra osobistego, co do zasady powinno być uznane za bezprawne, ponieważ sprawca ingeruje w prawa podmiotowe innej osoby. Roszczenie o ochronę nie przysługuje poszkodowanemu, jeżeli sprawca wykaże, iż wystąpiła okoliczność wyłączająca bezprawność działania¹². Do niniejszych okoliczności zalicza się: działanie w ramach obowiązującego porządku prawnego (np.: przepisy prawa karnego), zgoda uprawnionego¹³, nadużycie prawa podmiotowego (art. 5 KC). Należy natomiast wskazać, iż w literaturze, za dyskusyjne uważa się zaliczenie do okoliczności wyłączających bezprawność działanie podjęte w obronie uzasadnionego interesu społecznego lub prywatnego¹⁴.

Uwagi krytyczne wobec poglądu SN co do legalności dowodu z potajemnych nagrań rozmów telefonicznych

W ocenie Sądu Najwyższego, trafne jest stanowisko, iż nie ma zasadniczych powodów do dyskwalifikowania - kwestionowanego przez stronę - w postępowaniu rozwodowym, dowodu z nagrań rozmów telefonicznych, nawet jeśli nagrań tych dokonywano bez wiedzy jednego z rozmówców.

Nie zgadzając się z powyższym poglądem, należy wskazać, iż w postępowaniu cywilnym w toku postępowania dowodowego, obowiązuje podstawowy, choć niewyrażony *expressis verbis*, zakaz wykorzystywania dowodów zgromadzonych przez strony w sposób bezprawny¹⁵. Dla ustalenia bezprawności w uzyskaniu dowodu, należy stwierdzić naruszenie przez stronę przepisów prawnych, w szczególności przepisów prawa karnego, prawa cywilnego, prawa administracyjnego, bądź też działanie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (dobrymi obyczajami). W związku z powyższym, niedopuszczalne jest m.in. przeprowadzenie w postępowaniu cywilnym dowodu uzyskanego na skutek zachowania wypełniającego znamiona czynu zabronionego przez ustawę karną, np. kradzież z zamkniętego sejfu dokumentów należących do przeciwnika procesowego, (art. 279 § 1 Kodeksu karnego). W świetle bezwzględnie obowiązujących przepisów Kodeksu cywilnego, zgodnie z domniemaniami z art. 24 § 1 zd. 1, bezprawne jest każde naruszenie dobra osobistego, a w konsekwencji niedopuszczalne prezentowanie w postępowaniu sądowym dowodów uzyskanych w taki sposób.

Mając na uwadze powyższe, za słuszny należy uznać pogląd *F. Zedlera*, według którego nagranie magnetofonowe bezprawnie naruszające czyjąś sferę życia prywatnego, nie może być dowodem. Powołany autor wskazuje na konieczność ustalenia łącznie dwóch przesłanek, które będą decydować o uznaniu danego

¹⁰ Patrz: *A. Kopff*, Koncepcja praw do intymności i do prywatności życia osobistego (Zagadnienia konstrukcyjne), „Studia Cywilistyczne”, t. XX, Kraków 1972, s. 31; *M. Pazdan*, *op. cit.*, s. 85 wraz z cyt. lit.

¹¹ Sąd Najwyższy w wyroku z 13.8.1975 r. (I CR 452/75), podkreślił, iż przesłankę odpowiedzialności z art. 24 § 1 KC stanowi bezprawność działania naruszającego dobro osobiste, a działanie jest bezprawne już wtedy, gdy jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

¹² *A. Szpunar*, *op. cit.*, s. 155-156.

¹³ Patrz: *A. Szpunar*, Zgoda uprawnionego w zakresie ochrony dóbr osobistych, RPEiS Nr 1/1990.

¹⁴ *M. Pazdan*, *op. cit.*, s. 89.

¹⁵ Patrz także: *A. Laskowska*, *op. cit.*, s. 101; *F. Zedler*, Dopuszczalność dowodu z taśmy magnetofonowej w postępowaniu cywilnym [w:] *Proces i Prawo. Księga Pamiątkowa ku czci J. Jodłowskiego*, pod red. *E. Łętowskiej*, Ossolineum 1989, s. 533.

zachowania za przejaw życia prywatnego osoby, tj. miejsce zachowania (mieszkanie oraz sfera poza nim) oraz sposób zachowania (szczególnie wypowiedzi głośne łatwo słyszalne przez szeroki krąg osób)¹⁶.

W moim przekonaniu, nie powinno budzić wątpliwości, iż potajemne nagranie rozmówcy stanowi naruszenie art. 23 KC, bez względu na techniczny sposób przeprowadzenia rozmowy, tj. czy prowadzono rozmowę bezpośrednio - „w cztery oczy”, czy też za pomocą środków komunikacji - telefonu. Z powyższą sytuacją należy zrównać także bezprawne zarejestrowanie przesyłanych krótkich wiadomości tekstowych (wiadomości „sms”) oraz wiadomości przesyłanych pocztą elektroniczną - email. Wskazane zachowanie należy oceniać w świetle naruszenia prawa jednostki do prywatności oraz tajemnicy korespondencji. Należy bowiem zauważyć, iż istotą naruszenia prywatności jest ingerencja sprawcy w spokój psychiczny innej osoby, a może wystąpić w różnych formach, np.: poprzez podsłuchiwanie, śledzenie, zbieranie informacji o osobie wśród jej bliższego oraz dalszego otoczenia, nagrywanie jej wypowiedzi¹⁷. Każdy człowiek ma prawo do autonomicznego decydowania o tym jakie informacje o sobie, o swoim życiu prywatnym, pragnie zachować dla siebie.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 6.7.1999 r.¹⁸ trafnie zauważył, iż ochroną z art. 23 KC objęte jest również prawo do swobody wypowiedzi, wyboru rozmówcy oraz tajemnicy rozmowy. Należy także uznać, iż adresat wiadomości, zarówno wysłanej listem zwykłym, pocztą email, czy też wiadomością „sms”, narusza dobro osobiste wysyłającego, jeżeli bez jego zgody ujawnia treść poufnej korespondencji.

Mając na uwadze bezwzględnie obowiązujący w postępowaniu cywilnym, zakaz korzystania z dowodów uzyskanych w sposób sprzeczny z prawem, w przypadku zgłoszenia przez stronę wniosku dowodowego obejmującego potajemnie nagrane rozmowy prowadzone z przeciwnikiem, sąd wyda na rozprawie postanowienie. Mocą tego postanowienia sąd oddali wniosek dowodowy. Pomimo, iż Kodeks postępowania cywilnego nie wymaga sporządzenia uzasadnienia postanowienia dowodowego, dla wyjaśnienia stronom podstawy oddalenia wniosku, sąd powinien wskazać na obowiązujące w postępowaniu cywilnym zakazu dopuszczania dowodów zebranych sprzecznie z prawem¹⁹.

E. Wengerek, rozważając możliwość skorzystania z dowodów, których przeprowadzenie mogłoby naruszać sferę intymną jednostki, dokonał zestawienia przepisów KPC o dowodach (w szczególności przepisu art. 248 § 2 KPC) z art. 23 KC. Według powołanego autora, z konfrontacji powyższych przepisów wynika, iż nie można uznać za dopuszczalne wykorzystanie w postępowaniu cywilnym przedstawionego przez stronę dokumentu oraz innych przedmiotów, do których stosuje się przepisy o dokumentach - a zatem także nagrania magnetofonowego (art. 308 § 2), jeżeli naruszają jedno z dóbr osobistych strony przeciwnej lub osób trzecich, bez ich zgody. Takie zachowanie nie może być uznane za zgodne z prawem²⁰. Akceptując wskazane stanowisko, należy zaznaczyć, iż tym bardziej niedopuszczalne jest korzystanie w postępowaniu cywilnym z dowodu, w sytuacji, gdy naruszenie przepisów prawa (regulacji KC o dobrach osobistych) oraz zasad współżycia społecznego²¹ nastąpiło już na etapie jego gromadzenia.

Zdaniem *A. Laskowskiej*²², dla oceny poglądu Sądu Najwyższego przedstawionego w orzeczeniu z 25.4.2003 r., należy rozstrzygnąć „czy zachowanie męża rejestrującego rozmowę telefoniczną z żoną bez

¹⁶ *F. Zedler*, *op. cit.*, s. 538-540.

¹⁷ Patrz: *K. W. Kubiński*, Ochrona życia prywatnego człowieka, RPEiS Nr 1/1993, poz. 61; *M. Wild*, Ochrona prywatności w prawie cywilnym (Koncepcja sfer a prawo podmiotowe), PiP Nr 4/2001, poz. 54.

¹⁸ Wyrok SA w Warszawie z 6.7.1999 r., I ACa 380/99, OSA Nr 4/2001, poz. 21.

¹⁹ Sąd Najwyższy w uchwale z 15.7.1974 r.: „Zalecenia kierunkowe w sprawie dalszego podnoszenia poziomu i sprawności postępowania sądowego” (OSNC Nr 12/1974, poz. 203), wskazał, iż sądy m.in. dla prawidłowego prowadzenia postępowania cywilnego, nie powinny uwzględniać wniosków dowodowych, jeżeli przeprowadzenie wnioskowanych dowodów jest z mocy ustawy niedopuszczalne.

²⁰ *E. Wengerek*, Korzystanie w postępowaniu cywilnym ze środków dowodowych uzyskanych sprzecznie z prawem, PiP Nr 2/1977, s. 39-40.

²¹ Należy zgodzić się ze stanowiskiem Sądu Najwyższego przedstawionym w wyroku z 10.1.1997 r. (II CKN 62/96, „Wokanda” Nr 4/1997, s. 7), iż czynność sprzeczna z prawem - z treścią art. 23 KC - nie może być jednocześnie zgodna z zasadami współżycia społecznego, ani nawet z przyjętymi zwyczajami.

²² *A. Laskowska*, Głosa częściowo aprobująca do komentowanego wyroku SN z 25.4.2003 r., PS Nr 11-12/2004, s. 157, 159.

jej wiedzy było zachowaniem, które można zakwalifikować jako podstępne i wyłączające swobodę wypowiedzi współmałżonki”, natomiast w aspekcie zgodności dokonywanego nagrania, bez wiedzy rozmówcy, z jej prawem do prywatności, zasadnicze znaczenie ma rodzaj sprawy, w jakiej wydano niniejsze orzeczenie.

W mojej opinii, dla rozstrzygnięcia dopuszczalności w postępowaniu cywilnym dowodu w postaci nagrań magnetofonowych, sporządzonych bez wiedzy rozmówcy podczas prywatnej z nim rozmowy, nie mają znaczenia kwestie podniesione przez cytowaną autorkę. Z punktu widzenia podstawowych, konstytucyjnych praw jednostki oraz przepisów procesowych, dokonanie ustaleń w zakresie prowadzenia, bądź też nie, rozmowy w sposób podstępny i wyłączający swobodę wypowiedzi, nie powinno mieć wpływu na dopuszczenie tak uzyskanego dowodu. Z samego sposobu uzyskania takiego dowodu, który związany jest z naruszeniem prawa i zasad współżycia społecznego, wynika jego niedopuszczalność.

Przyjmując stanowisko *A. Laskowskiej*, sąd przed rozstrzygnięciem wniosku dowodowego musiałby prowadzić trudne i skomplikowane postępowanie dowodowe w celu ustalenia, czy strona, której wypowiedź została nagrana na taśmę, bez swojej zgody, miała możliwość swobody wypowiedzi. W konsekwencji, doszłoby do prowadzenia ubocznego postępowania dowodowego, na okoliczność dopuszczalności postępowania dowodowego w sprawie, przy wykorzystaniu przedmiotowych nagrań. Sąd musiałby ustalić, czy rozmowa nie była kierowana podstępnie przez nagrywającego, czyli tak, aby sprowokować rozmówcę do wypowiedzi dla siebie niekorzystnych, a które nie wystąpiłyby, gdyby niepodstępne zachowanie nagrywającego²³. Jak słusznie wskazuje *H. Pietrzkowski*, nie może być dowodem w postępowaniu cywilnym podstępnie uzyskane nagranie na taśmę, gdyż narusza ono nietykalność psychiczną człowieka oraz jego dobra osobiste²⁴.

Wydaje się również, iż dla ustalenia dopuszczalności, bądź też nie, dowodu z potajemnie nagranej rozmowy, nie ma kluczowego znaczenia charakter sprawy. Zakaz korzystania z dowodów uzyskanych w sposób sprzeczny z prawem jest zakazem dowodowym o charakterze bezwzględny, który wiąże sąd niezależnie od rodzaju prowadzonego postępowania. *A. Laskowska* uznaje, iż okolicznością usprawiedliwiającą dopuszczenie w postępowaniu odrębnym w sprawach małżeńskich dowodu z potajemnie nagranej taśmy magnetofonowej jest fakt, iż sprawy te ze swej istoty dotyczą życia prywatnego współmałżonków, a w toku ich rozpatrywania dochodzi do zagrożenia, a nawet naruszenia dóbr osobistych stron²⁵.

Moim zdaniem, charakter postępowania nie może decydować o obowiązku przestrzegania, bądź też nie, omawianego zakazu dowodowego, w szczególności, iż przepisy KPC nie wprowadzają w tym zakresie żadnej regulacji ustawowej. Należy podkreślić, iż formułowanie przez doktrynę wyjątków od podstawowej zasady postępowania dowodowego, która dodatkowo nie jest skodyfikowana wprost w ustawie, doprowadzi do jej „rozmycia” i swobody w prezentowaniu przez strony dowodów nielegalnych, np. nagrań zdobytych poprzez zainstalowanie podsłuchu, innych dowodów uzyskanych przy pomocy konfidentów. Jeżeli przyjmiemy, że charakter postępowania w sprawach małżeńskich może decydować o dopuszczeniu nielegalnego dowodu, analogicznie należałoby wysnuć taki sam wniosek, np.: w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których wniesiono odwołanie od orzeczenia wojewódzkiego zespołu do spraw niepełnosprawności (art. 476 § 3 w zw. z art. 477⁸ § 2 pkt 4 KPC), gdyż z istoty tego postępowania wynika, iż zostanie naruszone prawo do prywatności odwołującego się, poprzez ujawnienie informacji o stanie jego zdrowia; także w charakter postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych (art. 479¹-479⁷⁸ KPC), wpisane jest naruszenie dóbr osobistych przedsiębiorców, m.in. reputacji, wiarygodności, kupieckiej renomy w obrocie, tajemnicy handlowej, tajemnicy produkcyjnej (patrz: art. 479¹⁰).

Nie można zgodzić się z poglądem, iż w wyżej wskazanych postępowaniach dopuszczalny jest dowód zdobyty przez stronę z naruszeniem przepisów prawa, tylko dlatego, że w charakter danego postępowania wpisana jest możliwość ingerencji sądu w prawnie chronioną sferę życia podmiotu.

Należy podzielić stanowisko Sądu Apelacyjnego w Warszawie, który jednoznacznie stwierdził, iż gromadzenie i prezentowanie materiału dowodowego w procesie przez strony, nie powinno odbywać się z naruszeniem zasad współżycia społecznego²⁶.

Dopuszczenie przez sąd, w postępowaniu cywilnym dowodu z potajemnych nagrań prywatnych rozmów prowadzonych z przeciwnikiem procesowym, jest sprzeczne z zasadą praworządności. Powyższe działanie prowadzi w konsekwencji do sytuacji, gdy sąd „legalizuje” naruszenie prawa przez stronę oraz sam narusza dobra osobi-

²³ Patrz także: *K. Piasecki*, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. I, Warszawa 2001, s. 1145.

²⁴ *H. Pietrzkowski*, Zarys metodyki pracy sędziego w sprawach cywilnych, Warszawa 2005, s. 313.

²⁵ *A. Laskowska*, Głosa częściowo aprobująca, patrz: przyp. 22, s. 159.

²⁶ Wyrok SA w Warszawie z 6.7.1999 r. - patrz: przyp. 18.

ste innego podmiotu. Należy także stwierdzić, iż ustaleń w zakresie wystąpienia okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych, w danym przypadku potajemnego nagrania prywatnej rozmowy, dokonywać powinien sąd w toku postępowania o ochronę dóbr osobistych.

Uwagi końcowe

Reasumując powyższe rozważania należy uznać, iż realizacja ochrony praw podmiotowych jednej ze stron postępowania sądowego nie może następować kosztem wyjęcia spod ochrony praw podmiotowych przeciwnika procesowego. Prowadząc postępowanie dowodowe sąd nie może dopuszczać dowodów zgromadzonych metodami, które naruszają prawo (np. prawo cywilne w zakresie ochrony dóbr osobistych) oraz zasady współzycia społecznego²⁷.

W przypadku zgłoszenia przez stronę wniosku o dopuszczenie dowodu z potajemnie zarejestrowanych nagrań prywatnych rozmów, prowadzonych z przeciwnikiem procesowym, to wnioskodawca powinien wykazać, iż poprzez sposób ich uzyskania, nie naruszył dóbr osobistych nagrywanej osoby. Mając na uwadze istnienie domniemania bezprawności naruszenia dóbr osobistych (art. 24 § 1 zd. 1 KC) oraz uregulowanego w art. 232 zd. 1 KPC - ciężaru procesowego stron udowodnienia faktów, z których wywodzą skutki prawne (*onus probandi*), nie można przyjąć stanowiska *A. Laskowskiej*, iż gdy osoba, której rozmowa została nagrana na taśmę, sprzeciwia się przeprowadzeniu takiego dowodu, powinna wykazać, że dowód z taśmy narusza jej prawa²⁸. To strona wnosząca o przeprowadzenie określonego dowodu, chcąc aby sąd wydał w tym zakresie pozytywne postanowienie, powinna wykazać, iż dowód nie narusza zakazów obowiązujących w postępowaniu dowodowym.

²⁷ Patrz także: uzasadnienie do wyroku SN z 13.11.2002 r. (I CKN 1150/00).

²⁸ *A. Laskowska, op. cit.*, s. 165.